

Türkiye'de engelliler

50 yıl önce Kopenhag'da engelli insanların otobüs ve tramvayların kapılarında tekerlekli sandalyeleri ile girişlerini gıpta ile izlemiştim. Daha sonra engellilerin hemen her yaşam alanında olduklarını gördüm. Parklarda, sinemalarda, okullarda, üniversitede, stadyumlarda. Katıldığım rehabilitasyon kursu programında hastaneleri ve özellikle fizik tedavi ve ortopedi kliniklerine ziyaret ediyorduk. Hastalara en iyi en üst düzey fizik tedaviler uygulanıyordu. Bunlarla aynı dünyada mı yaşıyoruz diye düşünmekten kendimi alamamıştım. İşsiz kalan engelli yoktu. Onlara tercihlerine uygun meslek eğitimi veriliyor ve DRO (iş edinme görevlisi) tarafından çalışarak kazanma olanağı sağlanıyordu. Serbest piyasada rekabet edecek durumda olmayanlar için korunmalı atölyeler (sheltered workshop) vardı. Çocuk felci geçirmiş sadece bir kolu hareket eden bir genç çocuğun evinde telefonla siparişler vererek yaşamını kazandığını gördük. Bakınız bu ülke, sosyal yardımı onlara çalışma ve kazanç olanağı sağlayarak yapıyor. Mesleki rehabilitasyon ve istihdam sistemi çok iyi çalışıyor. Böylece geride çalışmaz durumda çok az sayıda engelli kalıyor. Türkiye'de hem mesleki rehabilitasyon hem istihdam çok aksıyor. Çalışabilecek çok sayıda insan üretime katılmadan yardım alıyor. Bu, ülke ekonomisine bir yüküdür.

SOSYAL ENGELLİLİK

Danimarka'da rehabilitasyon programları evlenmeden önce olmuş genç kızları alıp barındırıyor, onlara iş buluyor, çocuklarına bakıyor. Çünkü onlar, Dünya Sağlık Örgütü'nün engelli tanımında yer alan sosyal engellilerdir. Bütün bu hizmetler için bu ülke vatandaşları herhangi bir ödeme yapmak durumunda değil. Bu ülkenin o yıllarda nüfusu 4.5 milyondur. 50 yıl sonra 5 milyon olduklarını öğreniyorum. Bu sosyal refah memleketinde bir doğum kontrolü olduğu anlaşılıyor ama kimse bu önemi vatan ihaneti olarak tanımlayıp suçlamıyor. Bizim yurtdışında resmi istatistikler 8,5 milyon engelli olduğunu belirtiyor. Sosyal engelliler bu sayı içinde yok. Oysa yurtdışında bu tanım içine giren milyonların olduğu tartışma götürmez. Türkiye 60'lı yıllarda devlet planlama teşkilatının sakatlar adı ile hazırlamaya çalıştığı raporlarla bu konuya ilgi duymaya başladı. Böyle bir raporu istek üzerine 1965 yılında hazırlayıp devlet planlamaya gönderdim. Yıllar içinde doğaldır ki devletin ve özellikle belediyelerin engelliler sorununa ilgisi arttı. Onlara yardım ve destek sağlayan çeşitli yasa ve kuralları getirdi. Türkiye 2005 yılında kısaca ulaşılabilirlik (accessability) olarak özetlenebilecek uluslararası bir anlaşmaya imza attı. Amaç engellileri ulaşma, eğitime, üretime, iş ve çalışma yaşamına, sosyal etkinliklere ulaşabilmek ve bunun önündeki engelleri kaldırmaktır. Anlaşma 7 yıllık bir süre tanıyordu. Ama 2012'de Türkiye'nin bu hedefe ulaşması olanaklı değildi. Süre uzatıldı. Sosyal bir refah ülkesi olmaktan uzak olan Yeni Türkiye'de ne eğitim ne ulaşım ne meslek eğitimi ve iş olanakları engelliler için sağlanabilmiş değildir. Engelliler için hazırlanan kadroların kullanılmadığını öğreniyoruz. Her fırsatta bu toplumun acı veren gerçeklerini yineliyorum. Türk toplumu yeterli bir sağlık bilincine sahip değildir. Bu yetersizlik engelliler için de geçerlidir. Bu nedenle engelliler özellikle tedavisi olmayan ve engellilik yaratan hastalıklar için temel hedefin yaşam kalitesini yükseltmek olduğunu kolay kolay algılayamaz ve uydurma, sahte ilaç ve tedavilere ve bunun sunucusu hilekarlara teslim olurlar. Hasta çocuklarına kuzu pisiği, yeraltı solucanı, kas kuvvetlendirici! alabalık uygulaması yapan aileler biliyorum. Çaresi politikacı ve ülke yöneticilerinin hiç umursamadığı, ilkelikle, bilgisizlikle ve cehaletle mücadele etmektedir. Yurtseverlerin bugün yokluğunu derin kaygılar içinde yaşadığı hukuk devletine, demokrasiye, çağdaşlığa ulaşmanın da başka bir yolu yoktur.

Not: Değerli bir bilim adamını (Rennan Pekünlü) hapse koyan, müftülerin yılbaşı kutlamasını yasakladığı bir ülkede 2015 yılının özgürlüklere, çağdaşlığa dönüş yılı olmasını diliyorum.

DÜNYA KANSER KONTROL ÖRGÜTÜ (UICC) BAŞKANI PROF. DR. TEZER KUTLUK:

'Kanserde çaresiz değiliz'

Türkiye'de her yıl 165 bin yeni kanser vakasının olduğu belirtiliyor. 90 bine yakın insan kanser nedeni ile ölüyor. Kanserden yüzde 30 oranında korunmak mümkün. Tedavide başarı, erişkinlerde yüzde 68'lere, çocuk kanserlerinde ise yüzde 85'lere ulaşı

Kanserden korunmak için en başta tütün ve ürünlerinden uzak durun. Doğru beslenme ve sağlık yaşam tarzı kanserden koruyor.

ALİYE ULUSOY

aliyeulusoy@aydinlikgazete.com

ÇAĞIN hastalığı kanserden korkmak yerine, korunmayı öğrenmeliyiz. Uzmanlar, kanseri hayatın bir parçası olarak görmesi ve sağlıklı yaşam tarzıyla hastalıktan korunmanın mümkün olduğunu belirtiyorlar. Erken tanı için taramalar, etkin ve düzenli tedavi imkanları kanserle mücadelede başarıyı artırıyor. Dünya Kanser Kontrol Örgütü (UICC) Başkanı Prof. Dr. Tezer Kutluk, Türkiye'nin kanser profilinin dünyadakiyle benzer olmakla birlikte tütün ve tuz kullanım oranının yüksek olması nedeniyle akciğer ve mide kanserlerinin sık görüldüğünü dile getiriyor. Kutluk'la, kansere karşı mücadeleyi konuştuk.

'ZENGİN VE YOKSUL AYRIMI YOK'

Kanserin yaygınlaştığı, kansere yol açabilecek çevresel etkiler altında yaşıyoruz. Kanserojen olduğu varsayılan maddelerle günlük yaşamda herkesin haşır neşir olduğu bilinen bir gerçek. Ancak tanı imkanlarının gelişmesi kanserin önündeki en büyük kalkan. Dünyada her yıl 14 milyon kişi kanser oluyor ve 8 milyonu kaybediliyor. Türkiye'de ise her yıl 165 bin kişi kanser oluyor ve 90 bin kişi kanserden ölüyor. Prof. Dr. Tezer Kutluk, "Kanser, zengin yoksul ayrımı olmadan tüm ülkelerde bir sorun durumunda. 2011 yılında Dünya Sağlık Örgütü istatistiklerine göre kanser ölümleri tüm ölümler arasında birinci sırayı aldı. Görülme sıklığı olarak artıyor ancak artış çok büyük değil. Fakat sayı olarak artıyor, çünkü nüfus artıyor. Diğer hastalıklardan korunma ve tedavide alınan yollar kanseri öne çıkartıyor. Ayrıca tanı imkanları artıyor" dedi.

'ÇOCUKLARDA GENETİK FAKTÖRLER BELİRGİN'

"Kanserin oluşum yolları, korunma ve tarama yollarını anlatan Prof. Dr. Tezer Kutluk, çocuk kanserlerinde genetik faktörlerin önemine vurgu yaptı. Kanser oluşumuna ait araştırmaların sürdüğünü ve olumlu gelişmelerin yaşandığına aktaran Tezer Kutluk şöyle konuştu: "Kanser basitleştirilmiş bir tanımla, hücrelerin kontrolsüz olarak çoğalmaya başlaması diye tanımlanabilir. Bu olay, temel olarak erişkin kanserlerinde genetik bir yatkınlık üzerinde çevresel faktörlerin rolü olarak değerlendirilebilir. Genel olarak sadece genetik faktörler yüzde 5, sadece çevresel faktörler yüzde 5, genetik bir yatkınlık üzerinde çevresel faktörlerin etkisi ise yüzde 90 olarak söylenebilir. Ama çocuk kanserlerinde genetik faktörler

erişkin kanserlerine göre daha önde görünüyor. Kanser oluşumuna ait araştırmalar hâlâ sürüyor. Konu anlaşılınca hergün çözümlerde de yeni gelişmeler yaşanıyor."

'YÜZDE 30 KORUNULABİLİR'

Kanserin tüm dünyada halk sağlığı sorunu olarak görüldüğünü dile getiren Tezer Kutluk korunma yöntemlerini de sıraladı. "Tüm kanser türlerinden en az yüzde 30 korunmak mümkün. Kanserde çaresiz değiliz. Korunmak için tütün ve ürünlerini kullanmamalıyız, sağlıklı bir yaşam tarzı benimsemeliyiz ki burada en başta doğru beslenme geliyor. Beslenme konusu aynı zamanda çok konuşulan bir konu. Burada en temel olan vücut için uygun olan kalori miktarını almak yani kilo fazlalığı ve şişmanlıktan korunmak. Kilo fazlalığı ve şişmanlığın meme, kalın bağırsak, rahim gibi bazı kanser türleri ile ilişkili olduğu bilinir. Beslenmenin yanı sıra insanların yeterli düzeyde fiziksel aktivite yapması da önemli aksi halde kilo fazlalığı ve şişmanlık kanser sıklığını artırıyor. Alkol kontrolü, mesleki olarak kanser yapıcılar maruziyetler, çevresel kanser yapıcılar gibi faktörlerin de dikkate alınması gerekiyor."

Türkiye tütünle mücadele, obezite farkındalığı, tuz kullanımının normal düzeylere indirilmesi, kanser taramaları gibi programları uygulamakta.

4 türde erken tanıyla başarı geliyor

4 önemli kanser türünde taramalar yolu ile, daha hastalık hiçbir belirti vermediği dönemde tanı ve tedavi mümkün. Prof. Dr. Tezer Kutluk, erken tanı yöntemlerini de anlattı: "Kadınlarda meme kanserinin erken tanısı için kendi kendini meme muayenesi ve mamografi yapılması, hem erkek ve hem kadınlarda 50'li yaşlardan sonra kalın bağırsak kanseri taramaları, kadınlarda cinsellik başlandıktan sonra serviks kanserine karşı

taramaların yapılması, erkeklerde 50'li yaşlardan sonra prostat kontrollerinin yapılması başlıca erken tanı yöntemleri olarak karşımıza çıkıyor. Tedavi başarıları, tüm kanser çeşitlerinde erişkinlerde yüzde 68'lere, çocuk kanserlerinde ise yüzde 85'lere ulaşı. 1960'larda çocuk kanserlerinde kurtulma oranları yüzde 10, erişkin kanserlerinde de ise yüzde 20-30 civarındaydı. Kanser tedavisi oranları daha iyi düzeylere gelmekte."

'Kontrol planlarının uygulanması önemli'

2008 yılında yapılan kanser kontrol planının yakın zamanda güncellenmiş olduğunu aktaran Tezer Kutluk, planların üzerine daha fazla eğilmek gerektiğini ve göstergelerle takip edilmesinin zorunlu olduğunu söyledi. Kutluk, "Yazılı bir kanser kontrol planının olması arzu edilen bir şey. Türkiye tütünle mücadele, obezite farkındalığı, tuz kullanımının normal düzeylere indirilmesi, kanser taramaları gibi programları uygulamakta. Bunlar olumlu yaklaşımlardır. Ancak bu alanlarda bunları zaten yapıyoruz algısına kapılmamalıdır, bu planlar süreklilik ve kararlılık isteyen, her gün daha iyiyi götürülmesi gereken alanlardır. Bu planların üzerine daha fazla eğilmek, göstergelerle takip etmek gereklidir."

Dünya Kanser Liderler Zirvesi 2015'te İstanbul'da

KANSER konusunda önde gelen kuruluşlardan 250 kişiyi bir araya getiren ve kanser politikalarını şekillendiren, Dünya Kanser Liderler Zirvesi 2015 yılı Kasım ayında İstanbul'da gerçekleşecek. Başkanlığını Dünya Kanser Kontrol Örgütü (UICC) Başkanı Prof. Dr. Tezer Kutluk yürütüyor. Kutluk bu konuda da bilgi verdi. "2011 yılında Birleşmiş Milletler'in kanser de dahil olmak üzere bulaşıcı olmayan hastalıklar konusunda karar almasını takiben, 2013 yılında Dünya

Sağlık Örgütü Bulaşıcı olmayan hastalıklara karşı eylem planını yaptı. 9 hedef ve 20 gösterge tanımlandı. Artık sıra ülkelerin bu eylem planlarını harekete geçirmesine geldi. Bu yolda da çalışmalar başladı. İstanbul'da düzenlenecek olan Dünya Kanser Liderler Zirvesi Kanser konusunda uluslararası düzeydeki işbirliklerini temel konu olarak işleyecektir. Böylece kansere karşı başlatılan küresel hareketin hızlandırılması ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır."

Yanan göze ilk müdahale: SU

ÜSKÜDAR'daki bir ortaokulda fen deneyi sırasında yaşanan patlamada iki gözünden ağır yaralanan ve bir gözünde görme fonksiyonunu kaybetme riskiyle karşı karşıya kalan 11 yaşındaki Mert Öztoprak'la gündeme gelen göz yanıklarında ilk müdahale, hayati önem taşıyor. Patlamalar, savaş yaralanmaları ve iş kazalarında sıklıkla karşılaşılan göz yanıkları, çoğu kez görme fonksiyonunun kaybına varan ciddi sonuçlar doğurabiliyor. Kimyasalların yol açtığı yanık vakalarında, gözü bol suyla yıkama şeklinde yapılacak basit ama etkili ilk yardımın ilk anda tedavinin yarısının yapılması anlamına geldiğini belirten Op. Dr. Levent Akçay, şu bilgileri verdi: "İlk anda gözleri bol suyla yıkamak çok önemli. Doktora götürmek için yolda geçen zaman bile gözü kör edebilir. İmkân varsa başı su dolu lavaboya veya küvette sokmak direkt yıkamaktan bile çok daha etkilidir. Böyle bir müdahale sayesinde göz kapaklarının göze yapışmasını engellediğiniz gibi kimyasal maddenin seyreltilmesini de sağlıyorsunuz. Böylelikle tedavinin yarısını yaparak gözün ve göz kök hücrelerinin yanmasını önlemiş oluyorsunuz."

